

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Завдання для самостійної роботи
для студентів денної форми навчання

Навчальна дисципліна
ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

напрямок підготовки «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма _____

спеціалізація «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

вид дисципліни обов'язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2018 / 2019 навчальний рік

РОЗРОБНИК: к.ю.н., доц. кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Толстенко Ю.О.

Методичні рекомендації схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від “ ___ ” _____ 2018 року № 1

Завідувач кафедри _____

Новікова Л.В.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Методичні рекомендації погоджено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

Голова методичної комісії _____

Беренда Л.І.

(прізвище та ініціали)

Григорова –

(підпис)

1. Навчальний контент:

Лекція: ДИПЛОМАТІЯ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

1. Основні риси римської дипломатії. Форми міжнародних зв'язків в Римі. Дипломатичні органи.
2. Римська дипломатія в період Республіки. Розширення міжнародних зв'язків Риму в 3-2 ст. до н. е.
3. Організація дипломатичного апарату в епоху Імперії. Римська дипломатія і політика на Сході (1 ст. н. е.). Зв'язки Риму з Китаєм (1-2 ст. н. е.). Договори Риму з Сасанідами (3-6 ст. н. е.).
4. Внутрішня дипломатія Риму. Риторико-дипломатичні школи.
5. Союзні договори з варварами (4-5 ст. н. е.).

1. Основні риси римської дипломатії Форми міжнародних зв'язків в Римі

Міжнародні зв'язки в Римі були настільки ж древніми, як в Греції і на Сході. З незапам'ятних часів в Римі існували Проксенія (*jus hospitii*) і колегія феціалов. Феціали регулювали між племенами суперечки і непорозуміння. До кола їх повноважень входили: охорона міжнародних угод, об'ява війни і укладення миру. Феціали – жрецька колегія з цивільними функціями. Жодна важлива справа не могла бути ні почата, ні скінчена без санкції феціалів. Вони оголошували війну, укладали мир і підписували договори.

Колегія феціалів складалася з 20 осіб, які довічно перебували в своєму званні. Діяльність феціалів протікала під покровом таємниці. Зовнішньою ознакою феціалів служила, головна пов'язка і на голові ком священної землі з травою і корінням (*vervena*), вирізаний на Капітолійском пагорбі.

У такому вбранні представник колегії «святий отець» (*pater patratus*) вирушав до кордону сусіднього народу для врегулювання спірних питань або оголошення війни.

Всі спірні питання перш за все намагалися вирішити миром. У разі неможливості досягти цього вдавалися до зброї. Оголошення війни в Стародавньому Римі було надзвичайно складною процедурою. Ведення

переговорів покладалося на спеціальну комісію з чотирьох осіб зі «святим отцем» на чолі. Комісія кілька разів відправлялася в город, який порушив міжнародні встановлення. Потім комісія поверталася до Риму і протягом 33 днів чекала відповіді. У разі неотримання якої феціали доповідали Сенату і народу, яким належало право оголошення війни. Після цього «святий отець» в останній раз відправлявся до кордону ворожого міста і кидав на ворожу землю дротик з обпаленим і закривавленим кінцем.

Укладення миру супроводжувалося багатьма церемоніями і було досить складною справою. За виконання всіх покладених церемоній «святий отець» читав текст договору і вимовляв особливу клятву феціалов, яка закликала всякі біди і нещастя на голову порушника світу.

З плином часу вищеописані форми оголошення війни і укладення миру видозмінювалися.

Центральне становище Риму і Італії в Середземноморському басейні з самого початку сприяло розвитку економічних міжнародних зв'язків. Цим пояснюється той багатозначний факт, що «право народів» (*jus gentium*) найбільш повне вираження отримало саме на римському ґрунті. Про «право народів» не один раз з різних приводів згадують римські письменники кінця Республіки і Імперії. Особливо багато уваги аналізу цього поняття приділяє Цицерон в трактатах «Про державу» і «Про обов'язки». «Право народів» протиставлялося «цивільному праву» (*jus civile*), яке поширювалося тільки на римських громадян. Воно зберігало свою силу як під час миру, так і під час війни. Порушення «святості посольства і договорів» (*jus et sacra legationis*) належало до сфери міжнародного права.

Зачатки міжнародного права містяться вже в збірнику найдавніших юридичних формул феціалов (*jus fetiale*).

Організація і структура дипломатичних органів античного Риму відображає особливості його політичного ладу. Якщо в Греції класичного періоду, з її розвиненою дипломатією, значну роль у зовнішній політиці грали Народні збори - Збори громадян, що стояли поза і вище рабів, які не мали громадянських прав, то в Римі класичного періоду політичним керівником зовнішньої політики був орган римської рабовласницької знаті - Сенат.

Посольства в Римі називалися Легація (legationes), а послы - легатами (legati), ораторами (oratores) і жезлоносцями (caduceatores). У найдавніший (царський) період римської історії право посилати посольства належало царю, а послами були феціали. При Республіці це право перейшло до Сенату. Права Народних зборів (коміцій) в Римі були більш обмежені, ніж у Греції. Зовнішня політика, прийом і відправлення посольств підлягали веденню Сенату. Посольські функції вважалися дуже важливими і припускали високі якості людей, на яких вони покладалися. Внаслідок цього призначення особового складу посольської місії в Римі було дуже складною справою. Питання обговорювалося в Сенаті, і всякий раз з цього приводу видавалося спеціальна сенатська постанова (senatus consultum).

Сенатус-консультум встановлював тільки норми або принципи, на підставі яких повинно було бути побудовано посольство. Посол при всіх умовах повинен був діяти у відповідності з «гідністю і користю римського народу». Самий же вибір послів надавався консулу або претору. Іноді послів вибирали за жеребом. Послы зазвичай обиралися з сенаторського стану (нобілей).

Римські посольства ніколи не склалися з однієї особи. Це суперечило б духу римського права республіканської епохи. Делегації склалися з двох, трьох, чотирьох, п'яти і навіть десяти чоловік. Але їх звичайний склад – три людини. Всі посольства мали голови, або главу посольства (princeps legationis). Ця роль належала сенатору вищого рангу. Особистість посла була захищена звичаєм і законом.

Зовнішньою відмінністю послів служив золотий перстень, дававший право на безкоштовний проїзд і отримання в дорозі всього необхідного. Для посилення престижу послів їх іноді супроводжували військові судна. На утримання посольських делегацій відпускалися дорожні гроші (viaticum) і все необхідні приналежності – срібний посуд, одяг, білизна. Крім того, до посла прикріплювався цілий штат прислуги: секретарі, перекладачі, булочники, кондитери, м'ясники і інші слуги.

Цілі посольства могли бути самими різними: оголошення війни і укладення миру, підписання договорів, організація підкорених провінцій, третейське улагоджування міжнародних конфліктів і релігійних суперечок.

Після закінчення своєї місії легати віддавали Сенату звіт про свою діяльність. На дипломатичній мові Рима це називалося «зробити доповідь про посольство» (*legationem referre*, або *renuntiare*).

Сенату належало право не тільки відправляти, а й приймати посольства. Прибулі в Рим посольства інших держав ділилися на дві категорії: 1) посольства держав, які перебували з Римом у ворожих відносинах, і 2) посольства дружніх держав. Посли ворожої держави в місто не допускалися. Вони містилися на Марсовому полі, в особливій «заміській віллі» (*villa publica*). Тут вони очікували запрошення Сенату для отримання аудієнції. Аудієнція відбувалася в храмі Беллона. Бували випадки, коли послам ворожих держав відказувалив прийомі. Тоді вони повинні були в певний термін покинути територію Італії.

Зовсім іншим було ставлення до послів дружніх держав і народів, хоча і тут не було повної рівності. Делегації держав першого рангу зазвичай зустрічав квестор (державний скарбник). Він супроводжував їх, слідуючи на чималій відстані, під час їх проїзду по Італії і при від'їзді додому. Вони зупинялися в самому Римі, в одному з кращих будівель міста (грекостасіс). Їх запрошували на святкування, театральні та циркові вистави і надавали їм кращі почесні місця. У Римі існував звичай дарувати послам подарунки. На честь особливо важливих персон навіть ставили статуї біля підніжжя Капітолію. Зі свого боку приїжджжі в Рим посли робили дуже великі вкладення в римську скарбницю у вигляді золотих і срібних речей. Відомий, наприклад, «скромний подарунок» Карфагена - золотий вінок, що важив 25 фунтів, і не менш «скромний» дар Антіоха - золота ваза вагою в 500 фунтів. Про мету свого прибуття іноземні місії повідомляли римському магістрату по-латині або через перекладача. Магістрат, зазвичай квестор, робив доповідь Сенату. Рішення Сенату або оголошувалося делегатам (безпосередньо в

самому залі засідання або у вестибюлі), або доводили до їх відому через магістрат.

2. Римська дипломатія в період Республіки

Розширення міжнародних зв'язків Риму в 3-2 століттях до н. е.

Історія римської дипломатії починається з перших століть Римської держави. Про це свідчать договори (Федера) міста Рима з іншими містами, які входили в Римо-Італійську федерацію, і торговий договір з Карфагеном - кінця VI століття до нашої ери. Справжніх документів офіційного характеру в Римі збереглося порівняно небагато. Пояснюється це наступною обставиною. Матеріалом, на якому в Римі виготовлялися державні документи, служили полотно, дерев'яні, бронзові та мідні дошки. Полотно і дерево легко піддавалися дії часу. Металічні дошки гинули при пожежах, розкрадалися під час захоплень Риму.

Переломний момент в історії міжнародних відносин і дипломатії Риму являє Друга Пунічна війна, або війна з Ганнібалом (218-201 рр. до нашої ери). З цього часу Рим виходить на широку міжнародну арену і вступає в більш тісні стосунки з культурними країнами середземноморського світу. Подовження радіусу міжнародних зв'язків було наслідком внутрішнього зростання і зовнішнього посилення римської держави.

Рим – міська республіка, почав перетворюватися в державу – Римську імперію. Відповідно росла і ускладнювалася зовнішня політика Рима. У III-II століттях до нашої ери римська дипломатія досягла вищої точки розвитку. Це співпало з періодом боротьби, з Другої і Третьої Пунічними війнами.

3. Організація дипломатичного апарату в епоху Імперії

Римська імперія створювалася в процесі боротьби Риму з Карфагеном і грецькими царствами. Ця боротьба сприяла централізації державної влади. Все управління переходило в руки імператора, який керував країною за посередництвом численних, залежних від нього чиновників (прокураторів та легатів). Сенат продовжував існувати, але з керівного органу держави, перетворився в державну раду.

Відповідним чином змінилося і управління справами зовнішньої політики і дипломатії. В імператорський період (I-V століття нашої ери) всі справи зовнішньої політики підлягали веденню імператора. Дипломатія втрачала демократичний характер, який вона мала при Республіці. Змінилася і роль посла. Посли в імператорську епоху не вибиралися, а призначалися, як і всі інші чиновники, самим принцепсом. Йому одному вони були зобов'язані і звітом про свою діяльність. З часу імператора Клавдія (середина I століття) посольськими справами відала особиста канцелярія імператора, очолювана імператорським секретарем. Разом з тим особиста канцелярія імператора була вищим адміністративним органом всієї Імперії.

Загальне законодавство щодо послів іноземних держав при Імперії залишалось тим же, яким воно було і при Республіці. Особистість посла навіть ворожих держав вважалася священною і недоторканою. Порушення посольських прав кваліфікувалося як порушення міжнародного права. «Якщо хто-небудь завдасть шкоди послу ворожої країни, – зауважує з цього приводу юрист Помпоній, – це повинно розглядатися, як порушення права народів, бо послы визнаються священними персонами» (*sancti habentur legati*).

У пам'ятках імператорського періоду дуже багато уваги приділяється відносинам Риму з іноземними державами, союзними царствами, містами і громадами, а також питань організації та діяльності посольств. Все це свідчить про важливість цієї державної галузі в Римській імперії.

Зв'язки Риму з Китаєм (1-2 ст. н. е.)

Встановлення протекторату над Вірменією і добросусідських відносин з Парфянським царством пов'язувало Рим з державами Центральної Азії, а через них і з Китаєм. Торговельні й дипломатичні зносини Риму з Китаєм починаються з I століття нашої ери. Головною сполучною артерією служила так звана «шовкова дорога». «Шовкова дорога» починалася в Сирії, йшла через міста Едесу і Нісібіс, Раги, Оергану і доходила до Великої китайської стіни. Разом з караванами по «шовковій дорозі» слідували посольські місії з Риму в Китай і назад. У китайських летописях 166 р. згадується про прибуття в Китай посольства римського імператора Марка Аврелія. Встановлений

дослідженнями вплив греко-римського мистецтва на китайське свідчить про жвавість зв'язків між двома найбільшими державами античного світу: на Заході – Римської і на сході – Китайської (Небесної) імперіями.

Договори Риму з Сасанідами (3-6 століття н. е.)

Вірменія уходила з-під впливу Риму. В III столітті в Парфії стався державний переворот, в результаті якого до влади прийшла нова войовнича династія Сасанідів. Сасаніди прагнули відновити колишню міць великої Персії Ахеменідів. Збережені від цієї епохи договори і опис церемоній ведення переговорів вказують на переважання Персії і сильний вплив східних звичаїв. На першому плані стояла зовнішня сторона справи, всякого роду формальності і придворні церемонії. Все це цілком відповідало епосі доміанату. У мемуарах одного римського посла, Петра Магістра зберігся докладний опис церемонії укладення договору з царем Персії Хосровом I (VI століття).

Текст договору був складений в двох редакціях і на двох мовах – грецькою і перською. Грецький екземпляр, написаний персідськими літерами, був вручений голові перського посольства, перський же екземпляр, написаний грецькими буквами, було вручено уповноваженому східно-римського імператора. Після цього пішов обмін ратифікаційними грамотами. При переговорах вели протокол, один примірник якого по ступав в перський, а інший в римський (Константинопольський) архів. Загальна кількість статей договору 13. Деякі питання були залишені невирішеними, в їх числі питання, яке стосувалося прикордонної смуги Кавказу. Хосров на кожному кроці давав відчутти силу своєї і слабкість римської держави: тому від римських послів було потрібно багато дипломатичного мистецтва, щоб «пом'якшити зарозумілий характер восточних варварів»

4. Внутрішня дипломатія Риму

Самостійний розділ античної дипломатії представляє внутрішня дипломатія. Свого вищого розвитку внутрішня дипломатія досягає в період Римської імперії. При невизначеності відносин між окремими частинами і

центром в Римській імперії неможливо встановити точну грань ні між її внутрішньою і зовнішньою політикою, ні між внутрішньою і зовнішньою дипломатією.

Перехід від Республіки – міста-держави до світової Середземноморської держави був тривалим процесом. Римська абсолютна монархія у власному розумінні, або Домінат, склалася лише в III столітті нашої ери. Попередні два століття можуть бути розглянуті як перехідний період від Республіки до Домінату. На відміну від Домінату перші століття зветься часів Принципату. При принципаті Римська імперія представляла складний світ найрізноманітніших політичних одиниць - провінцій, муніципій, спілок і корпорацій. Правильніше за все Принципат розглядати як федерацію більш-менш самостійних міст (муніципіїв).

З точки зору державного права Риму кожен муніципій і навіть більш дрібні одиниці розглядалися як самостійні політичні тіла, як би держави в державі. Одним і з виразів цієї самостійності було право посольства (*jus legationis*). Кожна з названих організацій могла посилати посольства в центр і інші організації, укладати договори та ін. Одним словом, діяти як юридично самостійна одиниця або сторона. На цьому ґрунті власне і розвинулося єдине в своєму роді право народів.

Посольства при Імперії відігравали велику роль, ніж при Республіці. Вони пов'язували центр з провінціями, а провінції один з одним і з усім світом. Дипломатичні нитки простягалися по всьому «колу земель» і виводили далеко за його межі. Посольства відправлялися з різних приводів: з нагоди якої-небудь події, з усякого роду проханнями, жалобами і судовими спорами.

Через послів міста і корпорації домагалися зниження податків, грошової допомоги фіску – на будівництво будівель, храмів на честь імператора, лазень і доріг, гімназій. Будь-якого роду конфлікти, судові процеси і скарги центральних і місцевих властей доводилися до відома вищої влади за допомогою посольств.

Обмін посольствами відбувався не тільки між провінціями і центром, а й між окремими муніципіями і корпораціями. Зв'язок між християнськими

громадами теж підтримувався за допомогою посольств. Цим пояснюється той на перший погляд дивний і цікавий факт, що майже вся християнська термінологія - апостол (посланник), пресвітер (пресбейс – посол), символ (symbola) заїмствовані з дипломатичної мови Римської імперії.

У своєму розвитку внутрішня дипломатія Риму пройшла кілька етапів. У республіканський і ранній імператорський період посольства були порівняно рідкісною справою. Послом міг бути будь-який громадянин. Ніяких спеціальних знань від нього не було потрібно. Брати участь у посольській делегації, відвідати Рим і бути на прийомі у самого імператора вважалось найбільшою честю для будь-якого провінціала. Особи, які успішно виконали покладені на них місії, ставали патронами даного міста, користувалися шаною. На честь їх влаштовувалися свята, споруджувалися пам'ятники і статуї. Обрання в посольську делегацію вважалось як початок великої кар'єри даної особи. Главами провінційних посольств зазвичай були члени муніципальних курій (міських сенатів), які згодом ставали імперськими сенаторами, членами римського Сената. Всі витрати, пов'язані з посольством, покладалися на самих делегатів, тому, природно, що послами могли бути лише найбагатші люди, що належали до першого класу муніципальних курій.

Перші імператори, які ще не особливо міцно відчували себе на троні, охоче приймали провінційні делегації, заохочуючи їх, і витрати на утримання делегатів в Римі брали на свій власний рахунок або на рахунок держави. Однак, щедрість імператорів стала слабшати. Це пояснювалося двома головними причинами: збільшенням витрат імператорського фіску (державної скарбниці) і надзвичайних зростанням числа посольств. При реконструкції згорілих під час громадянської війни 68-69 рр. будівель на Капітолії Веспасіанк витягнув три тисячі бронзових дощок, на яких були записані державні документи. Велику їх частину, безсумнівно, становили договори (foedera) і всякого роду інші дипломатичні акти. Три тисячі бронзових таблиць становили лише незначну частину колосального державного архіву Рима, містився на Капітолії.

З огляду на величезний вплив посольств імператори змушені були шукати заходи скорочення витрат фіску на прийоми і зміст послів. Початок цьому поклав едикт Флавія Веспасіана, що обмежував число членів посольства трьома особами.

Наступні імператори продовжили і розширили заходи Веспасіана. Поступово почали не тільки регулювати число членів посольства, а й обмежувати саме «право посольства» муніципій і інших громадських корпорацій. Частково це робилося в інтересах самих названих організацій, головним же чином з міркувань економії імператорського фіску. Так, Траян звільнив всі муніципії провінції від необхідності споряджати посольства до намісника названої провінції.

Найважливішу дату в історії римської дипломатії та провінціального управління становить Едикт Феодосія I. Феодосій відповідальність за посилку Легація поклав на префекта преторія. У столиці Імперії, Рим і Константинополь, допускались лише ті посольства, які були варті уваги імператора. Обмеження права посольства завдало удар автономії місцевих громадських маленьких містечок, перетворювало Легація в колеса державної машини, а легатів - в державних чиновників.

Відповідно до цього змінювався і особовий склад посольств. У міру збільшення числа посольств і охолодження до них імператорів участь у посольській делегації перетворювалося в обов'язок. Багаті люди, сенатори першого рангу місцевих курій (priores) під різними приводами уклонялися від високої честі брати участь у посольській місії. При Домінаті в зв'язку з підвищенням державних податків і поборів Легація перетворилися в одну з найбільш важких повинностей римських громадян.

Особовий склад посольств змінювався і тому, що при масі і різноманітності питань від нього були потрібні професійні якості, знання законів, посольської техніки і красномовство. Всім цим вимогам найкраще могли задовольнити особи з юридичною освітою (адвокати), які закінчили юридичні школи і школи красномовства. Муніципії і корпорації ставили

адвокатів і риторів (професорів красномовства) на чолі посольств і доручали їм ведення справ. Всі витрати по спорядженню посольств і оплаті адвоката падали на муніципальні курії і корпорації.

Риторико-дипломатичні школи

Професія адвоката, ритора і дипломата в імператорському Римі вважалася однією з найбільш вигідних, бо приносила великі доходи і доставляла високе суспільне становище. Цим пояснюється прагнення римської молоді отримати вищу юридичну освіту і пройти риторську школу. Дипломатичному мистецтву в цих школах приділялася дуже велика увага. Риторські школи в той же самий час були і дипломатичними школами. Учні шкіль вправлялися в промови на найрізноманітніші теми дипломатичного характеру, частиною історичні, частиною абстрактні.

Поступово склалися певні правила (praescepta) складання дипломатичних ораторій (промов) і манери їх вимови. Відхилення від цих правил розглядалося як порушення етикету і відсутність хорошої школи мистецтва. У творі Менандра наведені правила складання дипломатичних промов, вимовлених з різних нагод.

Зразок мови про встановлення дружби між містами представляє мова Діона Хризостома. Темою мови служить передбачуваний союз міста Пррузи з Апамеєю. Оратор починає з протиставлення великих благ дружби і великих нещастів ворожнечі.

В інструкціях з ораторського і дипломатичного мистецтва детально розроблялися не тільки плани промов, але і містилися також зразки стилю і визначалися розміри мови. Мова дипломата в середньому не повинна перевищувати, йдеться в одному з подібних посібників, ста п'ятдесяти або максимум двохсот рядків.

До розряду дипломатичних промов відносяться також і панегірики, хвалебні промови на честь імператора. У панегіриках поряд з вихвалянням імператора і його будинку містилися побажання, висловлені від імені якої-небудь групи населення або всього муніципалітету.

5. Союзні договори з варварами (4-5 століття н. е.)

Третій розділ римської дипломатії складають договори з варварськими народностями. Поселення варварів на римській території на правах союзників, або федератів, починаються ще з кінця Республіки і перших років існування Імперії, з Цезаря і Августа. У наступні століття вони розширилися і набули найбільшого поширення в III - V століттях нашої ери, в період «великого переселення народів». Поселення варварів на римській території було наслідком кризи рабовласницького способу виробництва і ослаблення Імперії. Варвари, за висловом Енгельса, вливали свіжу кров в тіло Римської імперії.

За своїм юридичним положенням федерати перебували на правах «іноземних союзників» (*peregrini socii*). Цим вони відрізнялися від інших категорій варварів, що жили в межах Римської імперії, але не пов'язаних з Римом договірними відносинами. Федерати користувалися покровительством римського закону і багатьма привілеями в порівнянні з рештою маси варварських поселенців.

Серед численних договорів з федератами найбільше історичне значення мав договір Костянтина Великого з готами (332 м). Римляни надавали готам землю для поселень на Дунаї і обіцяли сплачувати данину за військову допомогу. До цих статей додавалася ще стаття про торгівлю по обидва боки Дунаю. Для торгових зв'язків Костянтин побудував міст через Дунай. Угода Костянтина з готами розладалася з того моменту, коли їм стало відомо, що Костянтин одночасно заключив таємну угоду з сарматами, старими ворогами готів.

З угод наступних часів найбільше значення за своїми історичними наслідками мав договір 369 р між Валентом, імператором східної половини Римської імперії, і Атанаріхом, королем готів. Угода була складена в письмовій формі і скріплена підписами обох сторін. Готи отримували право поселення у Фракії. Через кілька років було нову угоду між готами і Валентом. Пригнічені гунами, готи відправили в 376 р до Валенту посольство з пропозицією укласти союз. Імператор прийняв запропоновані готськими легатами умови договірки. Римляни брали на себе зобов'язання: 1) надавати

готам тимчасову підтримку продовольством (*alimenta pro tempore*) і 2) надавши землі для поселень і обробки. Для Валента ці умови були надзвичайно вигідні. В особі готських федератів він отримував необхідну йому військову помість – кавалерію. Готська кавалерія вважалася кращою. Разом з тим договір позбавляв римських землевласників від поставки рекрутів. Однак Валент не зміг скористатися можливостями. Недовірливий і склонний до підозрливості імператор занадто затягнув переговори.

Наступні імператори, щоб уникнути повторень подій 377-378 рр., намагалися точно дотримуватися прийнятих на себе зобов'язання у відношенні до своїх федератів. Крім того, для спонукання варварських князів до укладання договорів намагалися їх задобрити подарунками - золотом і всілякими дорогими речами

У 382 р Феодосій I уклав доювор з Аларіхом на умовах, більш вигідних для Аларіха, ніж для Імперії. Готам надавалися землі у Фракії з правом займатися землеробством без сплати земельного податку та несення будь-яких інших повинностей, крім військових.

Дружні договори з Аларіхом і іншими вождями варварів складалися також і при наступниках Феодосія, імператора західної і східної половини Імперії. В останні роки свого існування Римська імперія трималася виключно силою варварів, які перебували на римській службі. Між варварами і римлянами встановилися більш тісні відносини. Вплив варварських звичаїв знайшло відраження і в дипломатії. Одночасно з ростом цього впливу відбувався й інший процес - освоєння варварами римської культури, процес романізації. І з поєднанням цих потоків утворилися в першій половині доби середньовіччя варварські суспільства і держави, що виробили і свою власну дипломатію.

Отже, у дипломатії Давнього Риму виразно простежуються три послідовних етапи. Перший етап був пов'язаний з підпорядкуванням Італії. Воєнні перемоги супроводжувалися укладанням договорів, які закріплювали панівне становище римлян та привілеї римських колоністів на підкорених

землях. Оголошення війни та укладання договору мало сакральний характер. Посли призначалися з числа сенаторів та представників колегії феціалів.

Вихід Риму за межі Італії відкривав перед республікою значно ширші горизонти. У боротьбі з Картагеном Рим перебудував стратегію й перетворився на морську державу. Його дипломатія виявилася ефективнішою: у протидії македонсько-картагенському та македонсько-сирійському союзам римська зовнішня політика здобула перемогу.

Римська республіка вже в 3 ст. до н. е. розробила чітку систему спорядження посольств та дипломатичного протоколу. Римське право грало важливу роль у забезпеченні контролю над підкореними провінціями.

Дипломатична служба Римської імперії була підпорядкована імператорові. В 2 ст. н. е. імперія була вимушена перейти до компромісних політичних рішень на Сході та відносинах з варварами в Європі. Залучаючи варварів на службу, укладаючи договори з ними, імперія певний час стримувала їх натиск на кордонах. Але після поразки, завданої вестготами в 70-х роках 4 ст., починається відлік її занепаду.

Система римської дипломатії набула розвитку в добу Римської церкви та Візантійської імперії. Вона певною мірою служила зразком і для дипломатії варварських королівств.

1. Никольсон Г. Дипломатическое искусство: Четыре лекции по истории дипломатии / Пер. с англ. – М.: Изд-во Института междунар. отнош., 1962. – 118 с.
2. Цицерон М. Т. О законах // Цицерон М. Т. Диалоги. – М.: Научно-издател. центр «Ладомир», 1994. – 250 с.

Лекція

Тема: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У ХХ СТ. – ХХІ СТ.

План:

1. Діяльність Ліги Націй в умовах наростання воєнної небезпеки
2. Проблеми роззброєння і політика пацифізму.
3. Міжнародні відносини у період II Світової війни.
4. Дипломатія в рамках ООН.

1. Діяльність Ліги Націй в умовах наростання воєнної небезпеки

Ліга Націй була створена на Паризькій мирній конференції в 1919 р. Метою цієї міжнародної організації, яка об'єднала спочатку 44 держави, було забезпечення гарантії миру, безпеки і співробітництва між народами. 10 січня 1920 року набув чинності Статут Ліги Націй.

Ідея створення міжнародної організації, покликаної забезпечити загальний мир після закінчення світової війни виходила від Великої Британії. Президент США Вільсон схвалив її і більше того, зробив ключовою ланкою своєї концепції безпеки. Франція розглядала створення Ліги Націй як гарантію для забезпечення безпеки насамперед своєї країни.

Статут Ліги Націй закріплював багато положень міжнародного права, у тому числі і відмову від війни. Статутом передбачалися санкції проти держав-агресорів. Вищим органом Ліги Націй була щорічно скликувана Асамблея. Поточні питання вирішувала Рада Ліги, на яку покладалися функції забезпечення миру і безпеки.

Провідні позиції в Лізі Націй відразу ж захопили Велика Британія і Франція. США не хотіли зв'язувати себе участю в будь-якій міжнародній організації. Прихильники політики «ізоляціонізму» у США керувалися прагненням уникати будь-яких обмежень у здійсненні претензій США на світову гегемонію. Під їхнім тиском Сенат відхилив Версальський договір, і США не стали членом Ліги Націй.

Відповідно до ст. 10 Статуту «члени Ліги зобов'язуються поважати та берегти від будь-якого зовнішнього нападу територіальну цілісність та існуючу політичну незалежність всіх членів Ліги». У разі нападу, загрози або небезпеки нападу, Рада вказує заходи задля забезпечення виконання цього зобов'язання. У ст. 11 наголошується на тому, що «будь-яка війна або загроза війни, зачіпає вона прямо чи ні кого-небудь з Членів Ліги, цікавить її в цілому і що остання повинна вжити заходів, що убезпечать мир Націй».

Якщо між Членами Ліги виникає спір, то вони повинні піддати його третейському провадженню або розгляду Ради. Важливим є положення про те, що «Члени Ліги в будь-якому випадку не повинні вдаватися до війни протягом тримісячного строку після рішення третейських суддів або доповіді Ради» (ст. 12). Всі Члени Ліги зобов'язані виконувати рішення Суду та не вдаватися до війни проти членів Ліги. У випадку невиконання такого рішення, Рада пропонує заходи, що повинні забезпечити виконання рішення (с. 13). Якщо Член Ліги всупереч всім процедурам і заборонам, передбаченим Статутом, вдається до війни, він *ispro facto* розглядається, як такий що здійснив акт війни проти всіх інших Членів Ліги, які, в свою чергу, зобов'язуються негайно розірвати з ним всі торгові або фінансові відносини, заборонити всі відносини між своїми громадянами та громадянами держави, що порушила Статут (ст. 16).

У 20-ті рр. Ліга Націй започаткувала ряд активних кроків у напрямку скликання міжнародної конференції з роззброювання, але ця ініціатива не вийшла за рамки багаторічної підготовчої роботи.

В результаті Ліга Націй не стала важливим інструментом у системі міжнародних відносин, який зміг би запобігти світовій війні і забезпечити міцний мир. До початку Другої світової війни Ліга Націй фактично перестала виконувати свої функції. Формально вона була розпущена в 1946 р.

2. Проблеми роззброєння і політика пацифізму.

Пацифістське суспільно-політичний рух, що виступав за відмову від насильства і воєн як засобу політики, сформувався ще на рубежі XIX-XX ст. До 1900 р. в скандинавських країнах, Німеччині, Великобританії, Франції та США функціонувало понад 400 таких організацій. Але в принцип світової політики пацифізм перетворився лише в середині 1920-х рр.

Міжнародні відносини країн Західної Європи в 1920-ті роки увійшли в історію світової дипломатії як «ера буржуазного пацифізму». Це поняття відображало певний тип відносин [великих держав](#), коли прагнення досягти

компромісних рішень усупереч загостренню міжнародної ситуації ставало провідною тенденцією зовнішньої політики як на європейському, так і загальносвітовому рівні.

Ствердження «пацифістських» тенденцій зовнішньої політики провідних держав світу в 1920-ті роки зумовлювалося цілою низкою впливових чинників. Це, по-перше, дія Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних договорів, що, навіть за умов збереження відчутних протиріч між її упорядниками, створювала певну «рівновагу сил» переможених і держав-переможниць у війні. По-друге, загальна стабілізація соціально-економічних і політичних відносин західного світу, що робило можливим розв'язання міжнародних конфліктів мирними засобами і, в свою чергу, висувало за необхідне збереження миру як важливої передумови поглиблення внутрішніх стабілізаційних процесів західних країн. По-третє, значне поширення у західному світі антивоєнних, пацифістських рухів, які відображали втомленість широких мас від жертв і потрясінь Першої світової війни і, зі свого боку, мали можливість впливати на прийняття рішень на державному рівні. Цьому сприяв, зокрема, і прихід до влади у більшості західноєвропейських держав ліберальних, центристських і навіть соціал-демократичних сил (політиків), здатних сприймати ідеї пацифізму щодо відмови від війни (або відмови від загрози війною) як прямої або більш чи менш умовної платформи своєї зовнішньої політики.

Одним з провідних ідеологів міжнародного пацифізму став Едуард Ерріо. У 1924 р. в якості прем'єр-міністра Франції він виступив з ініціативою створення всеосяжної системи міжнародних відносин, заснованої на рівноправності всіх країн і відмову від насильства як засобу політики.

Під егідою Ліги Націй передбачалося сформувати систему колективної безпеки, міжнародного арбітражу, здатного забезпечити ефективний механізм роззброєння. У розвиток цих ідей французької дипломатією був підготовлений Женевський протокол про мирне вирішення міжнародних суперечок. Запрошували до підписання цього документа держави повинні

були зобов'язатися передавати всі спірні питання на розгляд Постійного органу Міжнародного Суду. Будь-яка держава, яка відмовляється від такого арбітражу, мало б розглядатися по самому цьому факту як агресора. Проте в ході переговорів 1924 – 1925 рр. обидва проекти французької дипломатії були відкинуті англійцями. Уряді Великобританії розглядало пацифістську політику лише як створення системи рівноваги і «розумного балансу сил» у Європі, а не глобального арбітражного механізму, що підсилює вплив наднаціональних міжнародних структур.

Небезпека виникнення нової війни змусила держави зібратися на Женевську конференцію, що почалася ще навесні 1932 р. Її було присвячено скороченню і обмеженню озброєнь і скликана за рішенням Ради Ліги Націй, за участю 63 держав. На конференції делегація з Франції запропонувала «План Тард'є», що передбачав створення під егідою Ліги Націй міжнародної армії, в якій керівна роль належала би Франції. Делегація з Великобританії запропонувала «План Макдональда», що передбачав граничні цифри сухопутних збройних сил європейських країн і надавав Великобританії і США переваги у військово-морських і військово-повітряних силах. Англія взагалі не була налаштована на співпрацю. Німецька делегація виступила з вимогою «рівності в озброєннях». Не досягши задоволення своїх вимог Німеччина у жовтні 1933 р вийшла з Ліги Націй. 18 лютого Радянський Союз вніс на розгляд Конференції два проекти: «Про негайне роззброєння» і «Про прогресивно-пропорційне скорочення озброєних сил», а в лютому 1933 року проект Декларації про визначення нападаючої сторони. Пропозиції не було прийнято¹.

3. Міжнародні відносини у період II Світової війни.

1939 рік був вирішальним у боротьбі за мир. Залишалася надія на те, що західні країни, і перш за все Велика Британія та Франція, запровадять дії щодо запобігання війни. Але події розгорталися інакше. У січні 1939 року

¹ Галин В. В. Політекономія війни. Змова Європи / В. В. Галин. – М. : Алгоритм, 2007. – 432 с., с. С. 103-113

прем'єр-міністр Чемберлен і міністр закордонних справ Галіфакс, відвідавши Рим, висловилися про припинення боротьби республіканців в Іспанії. У лютому 1939 року англійський уряд визнав уряд Франко, незабаром те ж саме зробила Франція. Водночас вони висунули вимогу до республіканського уряду припинити опір італійсько-німецьким силам і капітулювати. Саме так була скоєна ще одна зрада. «Іспанські події» яскраво свідчили про те, що саме англійсько-французька дипломатія фактично «капітулювала» перед військово-політичною агресією фашистських Німеччини та Італії.

22 травня 1939 року Італія (міністр закордонних справ граф Чіано) та Німеччина (міністр закордонних справ Ріббентроп) підписали договір про військово-політичний союз («Сталевий пакт»), який безпосередньо був спрямований проти Англії та Франції. Цей крок дуже занепокоїв, насамперед, англійську дипломатію. Підтвердженням цього стали переговори червня – серпня 1939 року міністра закордонних справ Великої Британії Галіфакса з представником німецького уряду Вольвітатом (необхідно нагадати про відповідні переговори весною та влітку 1939 року між англійсько-французькими представниками, з одного боку, та радянськими – з іншого).

23 серпня 1939 року було підписано договір про ненапад між Німеччиною та СРСР (відомий як «пакт Молотова-Ріббентропа») із відповідними секретними протоколами, зміст яких до сьогодні є об'єктом обговорення вчених Росії, України, Білорусі та Польщі.

28 вересня 1939 року був підписаний договір про дружбу і кордони між СРСР та Німеччиною.

4. Дипломатія в рамках ООН

Фундамент сучасного міжнародного права було закладено Статутом ООН, що було прийнято у 1945 р. В політичному аспекті положення Статуту відображали новітні на той час тенденції. В основу міжнародного права було покладено принцип співробітництва. Він регламентував відмову від концепції панування сили та її заміну на концепцію панування права.

Однією з цілей ООН є підтримання міжнародного миру та безпеки, та придушення актів агресії або інших порушень миру (ст.1 Статуту ООН), а всі члени ООН зобов'язані:

- вирішувати міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир та безпеку;
- утримуватися міжнародних відносинах від погроз силою або її застосування проти територіальної недоторканності держав та їх політичної незалежності (ст. 2).

Проголошуючи основною метою ООН позбавлення майбутніх поколінь від війни, Статут ООН ввів в міжнародну політику принципово нове поняття – загальну заборону одностороннього звернення до сили з боку держав. Цей принцип в найбільш авторитетній формі було закріплено у п. 4 ст. 2 Статуту. «Всі члени ООН, – свідчить п. 4, – утримуються в своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями ООН».

Правовий статус, привілеї та імунітети органів зовнішніх зносин, які виступають у цих чотирьох сферах регламентуються:

1. Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 р.
2. Віденською конвенцією про консульські зносини 1963 р.
3. Конвенцією про спеціальні місії 1969 р.
4. Віденською конвенцією про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р.
5. Конвенцією про привілеї та імунітети Організацій Об'єднаних націй 1946 р.
6. Конвенцією про попередження та покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів, 1973 р.

Органи зовнішніх зносин поділяються на зарубіжні та внутрішньодержавні. До останніх відносяться вищий держорган, який

визначає зовнішню політику держави, колегіальний або одноособовий Глава держави, представляє дану країну на міжнародній арені, уряд, керівне зовнішньою політикою, і орган цього уряду - міністерство закордонних справ.

Зарубіжні органи зовнішніх зносин можуть бути тимчасові і постійні. Останні – це посольства або місії, представництва в міжнародних організаціях, консульства. Тимчасові – це спеціальні делегації або місії в міжнародних органах або на конференціях.

Вісімнадцятого квітня була підписана Віденська конвенція 1961 року про дипломатичні зносини. У ній було регламентовано встановлення і припинення їх, установа представництв і всі їхні функції, встановлені дипломатичні класи - повірений у справах, посланник і посол, упорядковано акредитування глав дипломатичних представництв і підвідомчого персоналу.

Конвенцією визначено імунітет і привілеї в цілому дипломатичного представництва і суто особисті імунітети і привілеї технічного і дипломатичного персоналу. Найбільш важливим вважається недоторканність приміщення. Віденська конвенція 1961 року про дипломатичні зносини забороняє владі держав перебування входити без згоди самого голови представництва. Навпаки, влада повинна охороняти представництва від будь-якого вторгнення і навіть незначного нанесення збитку, від порушення спокою представництва. Дипломатичні привілеї та імунітети в світлі положень Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р накладають на акредитовану державу багато табу і навіть обов'язки.

У приміщеннях представництва не можна проводити обшук, ревізіцію, арешт тощо. Недоторканною також повинна бути пошта та інші зносини представництва зі своєю державою. Персонал і їх сім'ї теж користуються таким правом: їх особи і житла є недоторканими щодо юрисдикції країни перебування. Обслуга звільняється від податку з заробітку. Віденська конвенція 1961 року про дипломатичні зносини має два факультативних протоколи: закони про громадянство країни перебування не застосовуються, юрисдикція міжнародного суду обов'язкове.

Основою консульського права є Віденська конвенція про консульські зносини 1963. Вона визначає класи глав консульських установ, регулює порядок відкриття консульських установ, призначення і відкликання консулів, консульські функції, привілеї та імунітети консульських установ, їх співробітників і консулів.

Встановлення консульських відносин між державами здійснюється за їх взаємною згодою. Якщо інше не обумовлено двома державами, то згода, дану на встановлення дипломатичних відносин, означає і згоду на встановлення консульських відносин. Розрив же дипломатичних відносин не спричиняє за собою автоматичного розриву консульських відносин (ст. 2 Віденської конвенції про консульські зносини 1963р.).

Статтею 5 Віденської конвенції про консульські зносини 1963 визначені наступні консульські функції:

- 1) захист у державі перебування інтересів акредитуючої держави, його фізичних і юридичних осіб у межах, що допускаються міжнародним правом;
- 2) сприяння розвитку торгових, економічних, культурних та наукових зв'язків між двома державами, а також сприяння розвитку дружніх відносин між ними;
- 3) з'ясування всіма законними шляхами умов і подій у торговельній, економічній, культурній та науковому житті держави перебування, повідомлення про них уряду акредитуючої держави і надання відомостей зацікавленим особам;
- 4) видача паспортів і проїзних документів громадянам акредитуючої держави і віз або відповідних документів особам, що бажають поїхати в акредитуюча держава;
- 5) надання допомоги і сприяння фізичним і юридичним особам акредитуючої держави;
- 6) виконання обов'язків нотаріуса, реєстратора актів громадянського стану та інших подібних обов'язків, а також виконання деяких функцій

адміністративного характеру, якщо ніщо не суперечить законам і правилам держави перебування;

7) охорона в рамках, встановлених законами і правилами держави перебування, інтересів неповнолітніх та інших осіб, що не володіють повною дієздатністю, які є громадянами акредитуючої держави, особливо коли потрібно встановлення над такими особами будь-якої опіки чи піклування;

8) представництво громадян акредитуючої держави в судових та інших установах держави перебування з метою отримання, відповідно до законів і правил берегової держави, розпоряджень про попередні заходи, огорожувальних прав та інтересів громадян, якщо такі громадяни не можуть вчасно це зробити самі;

9) передача судових і несудових документів або виконання судових доручень або доручень зі зняття показань для суден акредитуючої держави;

10) здійснення наданих законами та іншими правилами акредитуючої держави прав нагляду та інспекції щодо суден, що мають національність акредитуючої держави, і літаків, зареєстрованих в ньому, їх екіпажів, надання їм допомоги.

Згідно зі ст. 3 Віденської конвенції 1963 р. консульські функції виконуються консульськими установами, а також [дипломатичними представництвами](#).

Консульські установи поділяються на чотири види:

- 1) генеральне консульство;
- 2) консульство;
- 3) віце-консульство;
- 4) консульське агентство (п. «а» ст. 1 Віденської конвенції 1963 р.).

Консульські установи можуть бути відкриті на території держави перебування лише за його згоди. Місцезнаходження, клас і консульський округ такої установи визначаються акредитуючою державою і підлягають схваленню державою перебування. Подальші зміни місцезнаходження

консульської установи, її класу і консульського округу можуть здійснюватися акредитуючою державою тільки за згодою держави перебування.

Відповідно до ст. 9 Віденської конвенції 1963 р. глави консульських установ поділяються на чотири класи:

- 1) генеральний консул;
- 2) консул;
- 3) віце-консул;
- 4) консульський агент.

Голова консульської установи призначається акредитуючою державою, а допускається до виконання своїх функцій – державою перебування (ст. 10 Віденської конвенції 1963 р.).

У 1969 році в Гаазі також приймалася Конвенція щодо спеціальних місій, а в 1975 році у Відні Конвенція про універсальний характер відносин представництв і міжнародних організацій. Це вже не перша Віденська конвенція про дипломатичні зносини. Відень двічі приймала у себе представників країн. Російська Федерація брала участь в обох Віденських конвенціях.

2. Плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи: Григорова-Беренда Л.І. Теорія і практика зовнішньої торгівлі:

1. Загальні методичні вказівки

Самостійна робота осіб, які навчаються, є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Самостійна робота включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу. Навчальний час, відведений на самостійну роботу студента денної форми навчання, регламентується навчальним планом та робочим навчальним планом. Зміст самостійної роботи над навчальною дисципліною визначається програмою

навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками науково-педагогічного працівника.

Самостійна робота осіб, які навчаються, забезпечується системою навчально-методичного забезпечення, передбаченою програмою навчальної дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, збірниками завдань, комплектами індивідуальних семестрових завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та виконання окремих завдань, електронними та іншими навчально-методичними матеріалами, дистанційними курсами. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента. Для самостійної роботи рекомендується відповідна наукова та професійна монографічна і періодична література.

Самостійна робота з вивчення навчального матеріалу з конкретної дисципліни може проходити в Центральній науковій бібліотеці університету, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, лабораторіях, у домашніх умовах, а також у дистанційній формі за використанням системи підтримки дистанційного навчання та матеріалів дистанційних курсів.

Для забезпечення належних умов для самостійної роботи ця робота організовується, у разі необхідності, за попередньо складеним на кафедрі графіком, що гарантує можливість індивідуального доступу особи, яка навчається, до необхідних дидактичних і технічних засобів загального користування. Графік оприлюднюється на початку навчального семестру. При організації самостійної роботи з використанням складного обладнання, установок, інформаційних систем (комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проектування, автоматизованих навчальних систем, системи підтримки дистанційного навчання тощо) забезпечується можливість одержання необхідної консультації або допомоги з боку спеціалістів кафедри.

Контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу, є обов'язковим.

Основні методи перевірки успішності студентів: усне опитування, письмовий контроль, практичні заняття, тести тощо.

Письмовий контроль забезпечує глибоку й всебічну перевірку опанування програмного матеріалу. За допомогою письмових робіт одночасно контролюють значну кількість студентів у різних галузях знань. Цей метод досить об'єктивний, бо надає можливість порівняти знання різних студентів за допомогою стандартних запитань, виявити теоретичні знання, практичні навички та вміння, а також адекватне їх застосування для розв'язання конкретних професійних завдань.

Усне опитування зазвичай проводиться на **практичних заняттях**. Його здійснюють за допомогою бесіди, відповіді студента, тлумачення певних теорій, ідей, поглядів професійних явищ тощо. В основі усного опитування - монологічна відповідь студента або бесіда. Цей метод, завдяки своїй специфіці й характеру застосування, використовують і щоденно на планових заняттях, і на різноманітних перевірках.

Форми контролю визначаються програмою навчальної дисципліни і можуть включати виконання контрольних робіт, включених до навчального плану, курсових робіт, індивідуальних завдань, тестів, рефератів, винесення самостійно засвоєного матеріалу на підсумковий семестровий контроль (разом з матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять) тощо.

2. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Міждержавні відносини в давнину <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	7
2	Тема 2. Міждержавні відносини в Середньовіччі <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	7
3	Тема 3. Вестфальська система міжнародних відносин <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	7
4	Тема 4. Віденська система міжнародних відносин	7

	<i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	
5	Тема 5. Міжнародні відносини в період Першої світової війни. Версальська та Вашингтонська система міжнародних відносин <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	7
6	Тема 6. Міжнародні відносини в період Другої світової війни. Формування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	7
7	Тема 7. Міжнародні відносини в 50-70-х рр. ХХ ст. <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	7
8	Тема 8. Міжнародні відносини у 80-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. <i>Завдання.</i> Ознайомитися з лекційним матеріалом, Підготувати відповіді на контрольні запитання.	8
	Разом	57

3. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру. Така робота студентів спрямована здебільшого на поглиблене вивчення дисципліни. Виконуючи її вони мають навчитися працювати з науковими публікаціями, методичною літературою, проводити пошук у мережі Інтернет, здійснювати теоретичне дослідження, грамотно оформлювати роботу.

Формою індивідуальної роботи студентів є контрольна робота у вигляді підготовки тематичного реферату (теми вказані нижче) на відповідну тему з курсу «Історія міжнародних відносин». Обсяг реферату має бути в межах 15–17 сторінок машинописного тексту на одній сторінці аркуша білого паперу формату А 4 (крім переліку використаних джерел та додатків). Усі розділи й підрозділи реферату мають бути виділені заголовками та в разі потреби підзаголовками й відображені в плані.

Текст розміщується на аркуші, обмеженому берегами: лівий – 25 мм; правий – 10 мм; верхній – 20 мм; нижній – 25 мм. Першою сторінкою

вважається титульний аркуш, на ньому цифра 1 не ставиться, на наступній сторінці проставляється цифра 2 і далі за порядком. Розділи нумеруються арабськими цифрами, а підрозділи або параграфи – цифрою розділу і підрозділу через крапку (наприклад, 2.1).

Укладаючи перелік використаних джерел слід додержуватись вимог державного стандарту. Кожний бібліографічний запис треба починати з нового рядка, літературу належить розташувати в алфавітному порядку авторів (назв) творів. Бібліографічні записи у «Переліку...» повинні мати порядкову нумерацію. Посилання на літературу можуть бути посторінковими і кінцевими. Кінцеві посилання робляться в тексті з позначенням їх порядкового номера в списку й сторінок через кому (наприклад [3, 138]); якщо посилання стосується декількох джерел, то вони розділяються крапкою з комою (наприклад [4; 6; 9]).

Написання реферату включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обов'язі навчальної програми з Історії міжнародних відносин самостійно обрати тему реферату, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Написанню реферату повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторінками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Завдяки цьому усвідомлюються умови й причини, що викликали написання тієї або іншої роботи: мета, яку ставив перед собою автор, теоретичні проблеми, порушені в роботі, а також її значення. Слід читати пояснення автора або редакції у виносках і примітках. Якщо в тексті є незнайомі слова, визначення, необхідно уточнити їх зміст за словником. При

вивченні тієї або іншої наукової праці студентами повинен бути реалізований проблемно-концептуальний підхід до досліджуваного матеріалу. Інакше кажучи, студент повинен сприймати досліджувану роботу крізь призму тих основних проблем, що вирішував її автор. Без усвідомлення проблеми фактично неможливо виділити в досліджуваній роботі головне й істотне, важко відокремити тезу від аргументів і практично неможливо перебороти формальне ставлення до змісту досліджуваної літератури. Цей етап роботи над рефератом включає так само вивчення можливої додаткової літератури з теми: підручників, журнальних і газетних статей тощо. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану реферату. В іншому випадку творчий аналіз як правило замінюється механічним переписуванням матеріалу з підручників або інших джерел. Іншими словами, ясність розуміння змісту теми повинна знайти реалізацію у плані наукової роботи. Питання плану повинні відбивати найбільш істотні проблеми теми, а послідовність їх розкриття – внутрішню логіку реферату.

3. Виклад змісту теми.

У рефераті повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. При цьому повинен бути витриманий єдиний порядок розгляду і спосіб аргументації, що надасть роботі чіткості та послідовності.

3.2. Орієнтовна тематика реферативних досліджень з навчальної дисципліни «Історія міжнародних відносин»

1. Зовнішня політика Стародавнього Єгипту доби правління Рамзеса II
2. . Міждержавні відносини в Стародавній Індії.
3. Зовнішня політика Персії доби правління Кіра II Ахеменіда.
4. Зовнішня політика Персії доби правління Дарія I Ахеменіда.
5. Міждержавні відносини в Східній Азії в епоху Чжаньго («Протиборних царств»).
6. Зовнішня політика Октавіана Августа.
7. Зовнішня політика Карла Великого.

8. Зовнішня політика князя Володимира Великого.
9. Зовнішня політика князя Ярослава Мудрого.
10. Історія боротьби за «інвеституру»: дипломатичний аспект.
11. Міждержавні відносини в добу Італійських війн XVI ст.
12. Зовнішня політика Османської імперії в XVI-XVII ст.
13. Зовнішня політика Франції в XVII ст.
14. Зовнішня політика Російської імперії у XVIII ст.
15. Міжнародні відносини в ході створення й існування Першої антифранцузької коаліції.
16. Міжнародні відносини в ході створення й існування Другої антифранцузької коаліції.
17. Міжнародні відносини в ході створення й існування Третьої антифранцузької коаліції.
18. Міжнародні відносини в ході створення й існування Четвертої антифранцузької коаліції.
19. Міжнародні відносини в ході створення й існування П'ятої антифранцузької коаліції.
20. Доктрина Монро: міжнародно-політичне значення.
21. Міжнародні відносини напередодні та під час Кримської війни.
22. Американська політика «великого кийка» в Латинській Америці.
23. «Східне питання» у європейській політиці XIX ст.: позиції сторін, розв'язання.
24. Російсько-японська війна 1904-1905 рр.: міжнародно-політичні аспекти 26. Формування і розвиток Троїстого Союзу.
25. Зовнішня політика Німеччини напередодні Першої світової війни.
26. Секретні договори країн Антанти.
27. Міжнародно-політичний універсалізм В. Вільсона.
28. «Українське питання» на Паризькій конференції 1919 р.
29. Утворення і розвиток Ліги Націй: міжнародно-політичне значення.

30. Підмандатні території у Версальській системі міжнародних відносин.
31. Генуезька конференція 1922 р.: міжнародно-політичне значення.
32. Гаазька конференція 1922 р.: міжнародно-політичне значення.
33. Лозаннська конференція 1922-1923 рр.: міжнародно-політичне значення.
34. Пакт «Бріана-Келлога»: міжнародно-політичне значення.
35. Громадянська війна в Іспанії 1936-1939 рр.: міжнародно-політичні аспекти.
36. Мюнхенська угода 1938 р.: міжнародно-політичні аспекти.
37. Пакт «Ріббентропа-Молотова»: міжнародно-політичні умови укладання та наслідки.
38. «Фінська війна» 1939-1940 рр.: міжнародно-політичні аспекти.
39. Тегеранська конференція 1943 р.: міжнародно-політичне значення.
40. Ялтинська конференція 1945 р.: міжнародно-політичне значення.
41. Потсдамська конференція 1945 р.: міжнародно-політичне значення.
42. Утворення ООН: міжнародно-політичне значення.
43. Роль СРСР у створенні ООН.
44. Паризькі угоди із союзниками та сателітами нацистської Німеччини: міжнароднополітичне значення.
45. Виникнення держави Ізраїль: міжнародно-політичний аспект.
46. Формування Північно-Атлантичного Альянсу: міжнародно-політичний аспект.
47. Формування Організації Варшавського договору: міжнародно-політичний аспект.
48. Створення Європейського об'єднання вугілля і сталі: міжнародно-політичний аспект.
49. Створення Європейського економічного співтовариства: міжнародно-політичний аспект.
50. «Карибська криза» 1962 р.: позиції сторін, розв'язання конфлікту.

51. В'єтнамська війна США: міжнародно-політичні аспекти.
52. Афганська війна СРСР: міжнародно-політичні аспекти.
53. Утворення Європейського Союзу: міжнародно-політичне значення.
54. Зовнішньополітичні чинники розпаду СРСР 56.
55. «Буря в пустелі»: міжнародно-політичні аспекти.
56. Формування СНД: міжнародно-політичні аспекти.
57. Воєнний аспект міжнародних відносин у працях К. Клаузевіца.
58. Військово-політичні відносини на початку XXI ст.: загальна характеристика.

4. Рекомендована література

Основна література

1. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу. – К.: Проза, 2005. – 560 с.
2. Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 720 с.
3. Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 632 с.
4. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 139 с.
5. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи. Світова політика. – К.: ФАДА ЛТД, 2001. – 224 с.
6. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин. – К.: Знання, 2007. – 461 с.
7. Мировая политика: Учеб. пособ. / Под ред. С. В. Кортунова. – М.: ГУ–ВШЭ, 2007. – 556 с.
8. Мировая политика и международные отношения: Учеб. пособ. / Под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова. – СПб.: Питер, 2008. – 448 с.
9. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. — К.: Либідь, 1999. — 558 с.
10. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. — К.: Либідь, 2001. — 622 с.
11. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжоли. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 863 с.

- 12.Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. – 140 с.
- 13.Системная история международных отношений в 2-х т. / Под ред. А. Д. Богатурова. Т. 1. События 1918-1945 гг. – М.: Культурная революция, 2006. – 480 с.
- 14.Системная история международных отношений в 2-х т. / Под ред. А. Д. Богатурова. Т. 2. События 1945-2003 гг. – М.: Культурная революция, 2006. – 720 с.
- 15.Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник. – К.: Персонал, 2009. – 224 с.

Допоміжна література

- 16.Алексеев Ю. М., Вертегел А. Г., Козаков О. О. Всесвітня історія: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2007. – 240 с.
- 17.Бабурин С. Н. Мир империй: Территория государства и мировой порядок. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 769 с.
- 18.Баталов Э. Я. Мировое развитие и мировой порядок (анализ современных американских концепций) – М. РОССПЭН, 2005. – 375 с.
- 19.Барышников Д. Н. Конфликты и мировая политика. – М.: АСТ, 2008. – 384 с.
- 20.Бебик В. М., Шергін С. О., Дегтерьова Л. О. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика. – К.: Університет «Україна», 2006. – 208 с.
- 21.Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / Пер. з англ. – Львів: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
- 22.Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Пер. з англ. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 203 с.
- 23.Богатуров А.Д., Косолапов Н.А., Хрусталеv М.А., Очерки по теории и методологии политического анализа международных отношений. – М.: НОФМО, 2002. – 382 с.
- 24.Брусиловська О. І., Коваль І. М. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н. е. – сер. XVII ст. н. е.): навч.-метод. посіб. – Одеса: Одеськ. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2013. – 188 с.
- 25.Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуации в современном мире / Пер. с англ. – СПб.: Изд-во «Университетская книга », 2001 – 415 с.
26. Голованов С. О. Всесвітня історія: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2007. – 272 с.
- 26.Дергачев В. А. Цивилизационная геополитика (Геофилософия). – К.: ВИРА-Р, 2004. – 672 с.
- 27.Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. – К.: Основи, 1995. – 903 с.

- 28.Зленко А. Дипломатия и политика: Украина в процессе динамических геополитических перемен. – Х.: Фолио, 2004. – 559 с.
- 29.История международных отношений: Учеб. пособ. / Колл. авт.; под ред. Г. В. Каменской, О. А. Колобова, Э. Г. Соловьева. – М.: Логос, 2007. – 712 с.
- 30.Кальвокоресси П. Мировая политика после 1945 года: В 2-х кн. – М.: Междунар. отношения, 2000. – 464 с.
- 31.Киссинджер Г. Дипломатия / Пер. с англ. – М.: Ладомир, 1997. – 848 с.
- 32.Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945- 1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2007. – 192 с.
- 33.Лебедева М. М. Мировая политика: Учебник. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 356 с.
- 34.Лотоцький С., Трохимчук С. Україна в світовому геополітичному просторі. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 192 с.
- 35.Мадіссон В. В., Шахов В.Л. Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 176 с.
- 36.Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ / Отв. ред. А. А. Кокошин, А.Д. Богатуров. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – 432 с.
- 37.Міжнародні інтеграційні процеси сучасності / Філіпенко А.С., Будкін В.С., Дудченко М.А. та ін. – К.: Знання України, 2004. – 304 с.
- 38.Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке. – М.: Эксмо; Алгоритм, 2004. – 636 с.
- 39.Політична географія і геополітика: Навч. посіб. / За ред. Б. П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 256 с.
- 40.Ревякин А. В. История международных отношений в Новое время: Учеб. пособ. – М.: РОССПЭН, 2004. – 262 с.
- 41.Современная мировая политика: Прикладной анализ / Под ред. А. Д. Богатунова. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 588 с.
- 42.Современные глобальные проблемы мировой политики / Кулагин В. М., Лебедева М. М., Барабанов О. Н. и др. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 256 с.
- 43.Українська дипломатична енциклопедія: У. 2х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т.1. – 760 с.
- 44.Українська дипломатична енциклопедія: У. 2х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т.2. – 812 с.
- 45.Цветков Г.М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917-1945рр.: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 232 с.
- 46.Цимбалистий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: Навч. посіб. – Львів: Новий Світ2000, 2009. – 360 с.
- 47.Цыганков П. А. Теория международных отношений: Учеб. пособие. – М.: Гардарики, 2003. – 590 с.
- 48.Чекаленко Л. Д., Федуняк С. Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010.

– 464 с. 50. Шепелєв М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. – К.: Вища шк., 2004. – 622 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт Асоціації держав Південно-Східної Азії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aseansec.org>.
2. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.echr.coe.int/echr/>.
3. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu/>.
4. Офіційний сайт Європейської поліцейської агенції (Європол) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europol.europa.eu/>.
5. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/index.htm>.
6. Офіційний сайт Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icc-cpi.int>.
7. Офіційний сайт Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/homepage/ru/>.
8. Офіційний сайт Міжнародного Трибуналу з морського права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itlos.org/>.
9. Офіційний сайт Міжнародної морської організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imo.org/Pages/home.aspx>.
10. Офіційний сайт Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interpol.int/>.
11. Офіційний сайт Північноатлантичного альянсу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>.
12. Офіційний сайт Організації американських держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oas.org/en/default.asp>.
13. Офіційний сайт Організації з безпеки та співробітництва в Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/>.
14. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/>.
15. Офіційний сайт Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hub.coe.int/>.
16. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.org/>.
17. Офіційний сайт Дитячого фонду ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unicef.org/>.
18. Офіційний сайт Міжнародного Комітету Червоного Хреста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icrc.org/eng/>.
19. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org/ru/index.html>.
20. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

21.Електронна бібліотека TWIRPX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/>.

22.Міжнародна цифрова бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wdl.org/ru/>.

23.Європіана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeana.eu/portal/ru>

24.Електронна бібліотека Гумер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gumer.info/>.

25.The Questia Online Library [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.questia.com/>.

26.Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nplu.org/>.

27.Національна юридична бібліотека (НЮБ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=27&Itemid=394

28.Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>.

29.Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>.

30.Портал Funag [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.funag.gov.br/loja/>.

31.MYBRARY [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mybrary.ru/>

32.Google Scholar (Академія Google) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scholar.google.com.ua/>.

33.WorldWideScience [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://worldwidescience.org/indextext>.

34.Віртуальна бібліографічна довідка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chl.kiev.ua/cgi-bin/sp/index.php>.

35.BASE (Bielefeld Academic Search Engine) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.base-search.net/>.

36.SSM (Simple Search Metadata in Open Archives Ukraine) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oai.org.ua/>.

DOAJ (Directory of Open Access Journals) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doaj.org/>.

Додаток 1

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

РЕФЕРАТ

з навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

на тему: «Міждержавні відносини в Стародавній Індії».

студента (ки) групи _____

Малишевої Олесі Сергіївни

Харків-2019

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, після атестаційного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни:

Завдання для семестрового екзамену для студентів 1 курсу напряму підготовки «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

1. Головні особливості міждержавних відносин на Давньому Сході в II тис. до н. е.
2. Головні особливості міждержавних відносин на Стародавньому Сході в I тис. до н. е. – V ст. н. е.
3. Міждержавні відносини в Середземномор'ї в античну добу: загальна характеристика.
4. Міждержавні відносини в добу Раннього Середньовіччя.
5. Регіональні системи міждержавних відносин в XI-XIII ст.
6. Міждержавні відносини на Близькому Сході в добу Середньовіччя: загальна характеристика.
7. Розвиток міждержавних відносин в період XIV-XV ст.
8. Роль Великих географічних відкриттів у розвитку міждержавних відносин.
9. Міждержавні відносини в Європі в XVI ст.: загальна характеристика.
10. Міждержавні відносини в період Тридцятирічної війни.
11. Основні результати Вестфальського миру.
12. Основні особливості Вестфальської системи.
13. Вестфальська система міжнародних відносин в 1648-1714 рр.
14. Міждержавні відносини в період 1714-1763 рр.
15. Вестфальська система міжнародних відносин в 1763-1789 рр.
16. Трансформації Вестфальської системи міжнародних відносин в 1789-1814 рр.
17. Основні результати Віденського конгресу 1814-1815 рр.
18. Основні особливості Віденської системи міжнародних відносин.

19. Період консолідації Віденської системи в 1815-1822 рр.
20. Відносно стабільний розвиток Віденської системи в 1822-1848 рр.
21. Криза Віденської системи міжнародних відносин у 1848-1871 рр.
22. Трансформація й системна криза Віденської системи в 1871-1914 рр.
23. Міжнародні відносини під час Першої світової війни.
24. Передумови формування Версальсько-Вашингтонської системи.
25. Роль США у світі після Першої світової війни.
26. Паризька мирна конференція, її результати.
27. Основні положення Версальського договору. Договори Версальської системи.
28. Створення Ліги Націй та її діяльність.
29. Вашингтонська конференція, її результати.
30. Основні особливості Версальсько-Вашингтонської системи.
31. Відносно стабільний розвиток Версальсько-Вашингтонської системи в 1922-1929 рр.
32. Криза Версальсько-Вашингтонської системи в 1929-1937 рр.
33. Трансформація і руйнування Версальсько-Вашингтонської системи в 1938-1939 рр.
34. Міжнародні відносини на початку Другої світової війни.
35. Міжнародні відносини під час Другої світової війни.
36. Ялтинсько-Потсдамський порядок у системі міжнародних відносин.
37. Зовнішньополітичні настанови Заходу.
38. Зовнішньополітичні настанови СРСР.
39. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі.
40. Дунайська конференція 1947 року.
41. Японія після Другої світової війни. Сан-Франциська мирна угода 1951 року.
42. Передумови початку «холодної війни».
43. Становлення блокового протистояння.

44. Особливості протистояння Заходу і Сходу у другій половині 50 — на початку 60-х років.
45. Проблеми німецького врегулювання після Потсдамської конференції (1945–1949). Створення двох німецьких держав.
46. Німецьке врегулювання у другій половині 50-х років. «Берлін-ська криза» 1958–1961 рр.
47. Перша криза деколонізації.
48. Бандунзька конференція країн Азії та Африки.
49. «Третій світ». Становлення руху афро-азійської солідарності.
50. Підтримання миру й міжнародної безпеки в діяльності ООН в умовах «холодної війни».
51. Операція ООН у Конго.
52. ООН і перші кроки у сфері роззброєння.
53. ООН і деколонізація.
54. Розгортання боротьби за права людини.
55. Радянсько-американські відносини на межі 50–60-х років.
56. Основні напрями радянсько-американського співробітництва в роки детанту.
57. «Нова східна політика» ФРН.
58. Співробітництво “від Атлантики до Уралу”.
59. Проблеми європейської безпеки в діяльності ОВД і НАТО.
60. Етапи Наради з безпеки і співробітництва в Європі.
61. Гельсінський процес і проведення Белградської зустрічі представників країн НБСЄ.
62. Проблема скорочення звичайних озброєнь в Європі.
63. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року.
64. Договори і угоди про контроль над стратегічними озброєннями 70-х років.
65. Декларація про деколонізацію в ООН. 36. Становлення ідеології і практики Руху неприєднання.
66. Еволюція Руху неприєднання в 60–70-ті роки.

67. Створення осі Північ — Південь. Проблема нового міжнародного економічного порядку.
68. Миротворча діяльність ООН.
69. Діяльність ООН у галузі прав людини.
70. Стратегія ООН у сфері економічного і соціального розвитку.
71. «План Маршалла» і східноєвропейські країни.
72. «План Шумана». Утворення ЄОВС.
73. Інтеграційні процеси в Західній Європі. Утворення ЄЕС і ЄАВТ.
74. Гуманітарна діяльність ООН.
75. Проблеми реформування ООН.
76. Маастрихтські угоди і створення Європейського Союзу (ЄС).
77. Перехід до спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ).
78. Амстердамські угоди і їх значення.
79. Проблеми розширення ЄС у 90-ті роки.
80. Косівська проблема у міжнародних відносинах
81. Ізраїльсько-палестинська конфронтація (кінець ХХ — початок ХХІ ст.).
82. Ісламський фактор у міжнародних відносинах на початку ХХІ ст.

4.Завдання семестрових екзаменів (письмових залікових робіт):

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Напрямок підготовки : «Міжнародні відносини»

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): бакалавр

Навчальна дисципліна: ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №2

1. Міждержавні відносини в добу Італійських війн XVI ст. (13 балів).
2. Вашингтонська конференція, її результати. (13 балів).
3. Проблеми реформування ООН. (14 балів).

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки

протокол № 1 від “28” серпня 2017 р.

Завідувач кафедри _____ Л.В. Новікова
ініціали, прізвище

підпис

Екзаменатор _____ Ю.О.Толстенко

підпис

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Напрямок підготовки : «Міжнародні відносини»

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): бакалавр

Навчальна дисципліна: ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №2

1. Роль СРСР у створенні ООН. (13 балів).
2. Формування Північно-Атлантичного Альянсу: міжнародно-політичний аспект. (13 балів).
3. Утворення Європейського Союзу: міжнародно-політичне значення. (14 балів).

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки

протокол № 1 від “28” серпня 2017 р.

Завідувач кафедри _____ Л.В. Новікова
ініціали, прізвище

підпис

Екзаменатор _____ Ю.О.Толстенко

підпис